

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Didaci Covarrvvas A Leyva Toletani Episcopi Segobiensis
... Opera Omnia**

**Covarrubias y Leyva, Diego de
Antverpiae, 1610**

De diuortijs, & matrimonij dissolutione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-96556](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-96556)

Annus. Ex quibus intelligendum est, quod notat Theophil. Instit. de nupt. §. affinitatis. dicēs, contrahentes secundas nuptias, primis non solutis, pena capitali puniēdos fore. Si tamē ipsa foemina sic nupta priori viro, & scierit contraxit cum secundo, adulterij pena damnatur, simul & cū ipso secundo marito, qui eam vxorem scienter acceperat, ex d. l. cum quis duas. Punietur etiam secundas nuptias, primis non solutis, contrahēs, per ecclesiasticum iudicē publica ignominia, argumen. c. de benedictio. 2. q. 1. notat Abb. in cap. cum haberet. de eo, qui duxit in matrimon. col. 2. Suspectus etiam hereles censendus est, qui secundum matrimonium contrahit, primo durante, quasi non recte sentiat de sacramentis. Ita Domin. & Franc. in c. accusatus. §. sane. de heretic. in 6. Ioan. Lupi in cap. per vestras. de donat. inter vir. & vxor. §. 17. num. 25. & Gonfaluus de Villadiego in tract. de heret. quest. 9. Quinetiam excommunicatū esse ipso iure ita matrimonium contrahentem asserit Paulus Gratian. in tract. de penis omnifarij coitus. q. 14. Sed hoc vltimum falsum esse apparet ex gloss. 1. quam ibi Card. Imol. & alij sequuntur, in clement. vnic. de consanguin. & affin. In his vero regnis varie pēnae hactenus fuēre sancitae aduersus committētes istud crimen. quas videre licet in l. j. m. tit. 1. 7. part. 7. l. 2. tit. 7. lib. 4. For. l. 7. tit. 15. lib. 8. ordinat. l. 6. tit. 7. & l. 8. tit. j. m. eodem lib. Verum in praxis illam recepit pēnam, vt contrahētibus binas nuptias candenti ferro fronte imprimatur litera Q. l. 6. tit. 15. lib. 8. & l. 3. tit. 1. lib. 5. in Regis ordinat. Ceterū quia lex illa dixit, signo Q esse intrendum hunc delinquentem; opinatur quidam, de signo crucis intelligendum esse, eo quod male sentiat de fide: atque existimant, legem vicio scriptorū esse deprauatam. Quod si in lege illa error forsan aliquis adest, is est in eo, quod erat statutum, vt contrahēs binas nuptias signaretur hoc signo, 2. quasi duas habeat vxores, atque inde facilius fut lapsus, vt ex illis characteribus dualem numerum designantibus, Q fieret V sustamen obtinuit literā Q. Imprimi. Illud vero, quod de signo no crucis adnotauimus, huius eriminis esse fronti imprimendum crucis signum, fateor planē me deprehendisse in huius regni constitutionū vetustissimo codice, vbi in l. penult. Ioan. Primi Regis ex comitis habitis Biruicēca, expressim cautum erat, in pēna huius eriminis esse fronti imprimendum crucis signum. Huius autem pēnae stigmatica alia in specie meminit tex. in l. l. de spur. libi. maiores pēnas, & corporales maculas imponere. Et Gandin. in tit. de pen. reor. num. 59. Tametsi iure Codicis non debeat hominis faciei imprimi stigma, l. si quis in metallum. C. de pen. tradit Boer. de off. 82. Sed & fabricen sibus, vt latitantes agnoscerentur, stigma solebat imprimi, l. stigma. C. ne fabricens. lib. 11. c. si iudex. de sent. excom. lib. 6. Est autem stigma, signum, quod ferro candenti, vel aliter imprimitur.

§. Q V A R T V S.

De diuortio, & Matrimonij dissolutione.

S V M M A R I A.

- 1 Diuortium duplex est.
- 2 Sterilitatis causa vxor repudiata.
- 3 Impudicitia repudij causa.
- 4 Diuortium Romanorum legibus, qua ratione fuerit permissum.
- 5 Repudij libellus apud Iudaeos quo pacto dabatur.
- 6 Repudium an fuerit licitum apud Iudaeos.
- 7 Permittuntur quaedam ob duritiam cordis, quae tamen licita non sunt.
- 8 Apud infideles contractio matrimonio, si alter eorum Christi fidem profiteatur, an matrimonium dissoluitur.
- 9 Infidelis causa repudij est, si infidelis vitam communem cum fidele agere velit, cum enim fidele secundum matrimonium potest contrahere.
- 10 Religiosis professione matrimonij vinculum ante copulam dissoluitur, ex auctoritate diuina.
- 11 Interpretatione Evangelij Ecclesia est credendum.
- 12 Votum solenne à simpliciter, ex ipsa actus natura differt.
- 13 Matrimonium consummatum non soluitur voto, & ibid. intellectus ad text. in c. 1. de voto in 6.
- 14 Matrimonium citam non consummatum, minime dissoluitur per sacri ordinis suspensionem. Nec item per Episcopi dignitatem.
- 15 Religiosis professione an matrimonium violente copula consummatum dissoluitur.
- 16 Sponsus cognoscens carnaliter per vim propriam sponsam, an sit puniendus.
- 17 Sponsa religionem professā, an amittat sponsalium donationem, quam propter alicum lege Taurina acquirat.
- 18 Mulieri, cuiuslibet editio corrupta.
- 19 Matrimonium non consummatum, an possit dissolui ex Romani Pontificis dispensatione.
- 20 Nuptialis societas quid, ante copulam.
- 21 Intellectum cum societas. 27. q. 2.

- 22 Matrimonium carnali copula consummatum, non dissoluitur à Romano Pontifice.
- 23 Pontificum specialia rescripta non pertinent ad canonum vniuersalium institutionem.
- 24 Iudicare, pro sentire.
- 25 Infirmitas vel aegritudo impediens alteram partem debitum reddere, an causa diuortij sit.
- 26 Maritus alere debet vxorem agram dimissam, & eam vt sororem habere.

Quibus praemissis agendum erit de diuortio. Et triplex esse diuortium, Bald. scribit in cap. ex parte. de consuet. quem refert Ioan. Lupi in rubr. de donat. inter virum & vxorem. §. 34. Temerarium, caularium, & ignominiosum, quae quidē distinctio minime conuenit huius rei mediocri cognitioni. Rectius denique erit iuxta Abbatem in rubr. de diuort. duplex tantum diuortium in matrimonio constituisse. Vnum, quod ad vinculum alterum, quoad cohabitationem. Quibus premitto apud Romanos passim vxores repudiari solitas, misso libello repudij, per nuncium; auctore Plutarcho in problemat. cap. 14. & Iuriconsulro in l. nullum. ff. de diuort. Ex qua illud Iuuenalis, Satyra sexta explicatur.

Collige sarcinulis, clamat liberrus, & exi:
Iam grauis es nobis: sicco venit altera nasa.
Vti tradunt Ludouic. Caeli. lib. 15. l. 1. antiq. c. 16. & Alciat. in l. licet. §. paternos. ff. de rebor. significat. Pluribus enim causis, & quandoq; facillimis hic libellus repudij à Romanis mittebatur. Anno etenim ab vrbe condita quingentesimo vicesimo tertio Spurius Corbilius primus ab vxore diuertit, eo quod sterilis esset. Cuius rei testis est Aulus Gellius lib. 4. cap. 3. & lib. 17. cap. 21. atque ei hoc datum vicio fuit, vt scribit Valer. Maxim. lib. 2. cap. 1. Meminit & Plutarchus huius primi diuortij apud Romanos, non sine eius increpatione, in Romuli & Thesi comparatione, vbi hunc appellat Serulium Spurium. & idē Plutarchus in Num & Lycurgi comparatione Spurium Coruinum. eum nominans (apud Latinum interpretem: cum in Graeco codice vbique Spurium Corbilius nominauerit Plutarchus) qui in annorum numero plurimū differt ab Aulo Gellio, in quo nec ipse Gellius sibi constat, nec cū Henrico Glareano conuenit, quod satis erit obiter adnotasse. Nam & Tertullianus libro de monogamia, & in Apologetico, primum repudium Romae contigisse scribit, anno ferē 600. ab vrbe condita: Gellius annis ferē 500. Dionysius anno 523. In d. c. 21. & c. 4. j. scribit & ipse Plutarch. in Problematis Roma. cap. 13. hęc de diuortij Romanorum verba: Est enim proditum memoriae, Spurium Corbilius primum Romanorum omnium sterilitatis causa vxorē repudiasse. Hunc sequutus Sulpitius Gallus, idcirco vxori nuncium remisit, quod eam in caput vestem deducere animaduertisset. Idem fecit Publius Sempromius, quod eius vxor ludos funebres spectasset. Hęc Plutarchus. Diuortium autem illud Sulpitij Galli in hunc modum explicat Valerius Maxim. lib. 6. cap. 3. Horridum quoque Sulpitij Galli maritale supplicium: nam vxorē dimisit, quod eam capite aperto foris versatā cognouerat: Lex enim, inquit, tibi meos tantum praesinit oculos, quibus & formam tuā approbes, & placere desideres. Verum Dionysius Halicarnassensis l. 2. primū illud diuortium, cuius ex Plutarcho & aliis meminimus, scribit, non sponte factum, sed ipsum Spurium Corbilius sterilitatis causa coactū à censoribus vxorē repudiasse, & nihilominus ea ratione populo inuisum fuisse. Ipse etiam Iustinianus non rectē diuortium permisit tot expressis causis, in l. consensu. C. de repud. Tametsi Alciat. lib. 6. p. 2. v. 20. velit dictam Iustiniani audaciam temporari, nō viro tribuere, ac deinde existimet, leges illas Iustiniani à Papa restitui posse, & licitas fieri, quod minime dicendum est, nec oportuit à viro Iuris vtriusque consultissimo assertionem hanc proponi: qua ratione optimo iure refellitur à Carolo Molinæo in tract. de contractib. quest. 12. numer. 70. Quantum enim apud veteres à Romanos fœdum visum fuerit diuortium, prae se fert ipsa Romuli lex: quae viro vxorem repudiare permisit, si in veneficio natorum, aut in adulterio deprehensa foret aut clauis adulterasset: quod si aliter quis repudiasset, eius copiarum partem vxori dari, partem Cereri sacram esse, idem Romulus iussit, auctore Plutarcho in Romuli vita. Vltima tamen causa repudij, à Romulo expressa, satis fuit leuis, multa ad hęc Corasius lib. 5. Miscellanor. cap. 10. Sed & apud Iudaeos libellus repudij pluribus ex causis mittebatur: ipse enim maritus pro-mittebat, nunquam se cum foemina repudiata cohabitaturum, auctore Iosepho, lib. 4. de antiquitat. cap. 6. Ab initio tamen

tamen Iudæus volens repudiare vxorem corâ iudice, cau-
sam diuortij iurabat, qua perſpecta, ipſe iudex marito libel-
lum repudij dabat, quem vxori mitteret, ex explicat Ioan.
Eccius in *Homil. de diuortio*. nec melatet huius libelli formul-
lam aliter adduci ab Oſiandro in annotationibus ab Har-
moniam Euangelicam, *lib. 3. cap. 2. 3.* malui tamen Iosephi tes-
timonium probare. Quia in re est grauis controuersia, an
Iudæis fuerit licitus libellus repudij. Quidam enim asse-
runt, licuisse Iudæis libellum repudij mittere: ex dispenſa-
tione tamē diuina concessa Iudæis ob duritiâ cordis. Scri-
ptum enim est *Malachia. 2.* Si odio habueris vxorē tuam, di-
mitte eam, dicit Dominus. Vnde licitum fuit Iudæis vxores
dimittere. Quod etiam comprobatur: quia si non esset licit-
us libellus repudij, non permitteret vetus lex, repudiatum
alium virum accipere: hoc autē permittit *Deuteronom. cap. 24.*
Quo in loco id probatur iuxta codices Hebræorum, &
translationem ex eis à viris eiusdē linguæ peritissimis pro-
batam. Nec abhorret vulgaris editio, & suffragatur Inno-
centius II. in *cap. gaudemus de diuortijs*. igitur licitum fuit re-
pudium. Cui sententiæ adherent præter alios Palud. in *4. sen-
tent. distinct. 33. quest. 1. artic. 2.* & ibi Ioan. Maor. *q. 2.* Caietanus
Matth. cap. 19. & ibi Abulens. *quest. 49.* Ex aduerso sunt alij, qui
existimant, non licuisse Iudæis repudiare vxores: eis tamen
permisum fuisse, non quod liceret, sed ne maius ma-
lum ex inuitis nuptiis contingeret ob duritiam cordis cor-
rumpit nunc meretrices à principibus permittuntur. Ait
enim Iesus, *Matth. 19.* Quoniam Moyses ob duritiam cordis
vestri permisit vobis dimittere vxores vestras: ab initio au-
tem nõ fuit sic. quo in loco Chrysoſtomus *Homilia. 33.* hoc
ipsum probat. Huc etiam tendit, quod Seneca de Romano-
rum diuortij scribit, *lib. de remedij fortuna, in fin.* dicens. Noui-
mus veterum matrimoniorum repudia, & foediores di-
uortio male coherentium rixas. Hanc vltimâ opinionem
D. Thomas asserit in *4. sentent. distinct. 33. q. 2. ad 2. col. 3.* dicens,
frequentius hanc opinionē recipi: quæ quidem magis con-
uenit verbis sacri Euangelij, vt fatetur Palud. *d. artic. 2.* & eâ
probat text. in *cap. gaudemus de diuort.* vbi Panormitanus ean-
dem opinionem sequitur. Et ad hanc permissionem con-
uenienter ob cordis duritiam referenda sunt, quæ in *d. cap. 24.*
Deuteronomij traduntur. Nam & Iudæus, qui ante susceptâ
Christi fidē repudiavit vxorē, eâ accipere, suscepta Christi
fide, tenetur: etiam si ea cum alio viro post repudiū con-
traxerit, si ipsa cohabitare cum eo velit absque contumelia
Creatoris, vt probat text. in *d. cap. gaudemus. §. qui auerem.* Cuius
verba tranſtulit Regia *l. 8. tit. 2. part. 4.* Sed si ante susceptam
Christi fidem liceret Iudæo vxorē dimittere, suscepta Chri-
stiana fide, non teneretur dimissam legitime, & ab alio for-
san ductam, in vxorem accipere, *cap. de infidelibus, de consanguin-
is. & affinis.* Nec ista opinio vltima demittenda est: imò eam
oportet sequi auctoritatibus & rationibus alijs, quas tradit
Robert. Senalis Episcopus Abringensis in peculiari huiusce
quæstionis opusculo. Eandem probat Alfonso à Castro *lib. 2.
de potest. leg. penal. t. r. 2. principali argumento.* & Dominicus Soto
in *4. sentent. distinct. 33. quest. 2. artic. 2.* Quibus tamen illud adden-
dum est, ex duobus infidelibus, alterum Christi fidem pro-
fessum non teneri ad cohabitandum cum altero, etiam si
velit infidelis cum fideli vitam agere absque Dei contumelia:
licet possit cohabitationē hanc fidelis admittere, Thom.
in *4. sentent. distinct. 39. q. 1. artic. 3.* & ibi Dominicus Soto *quest.
vnica, art. 3. & 4.* & Syluest. in *verb. matrimonium. 8. impedimento. 10.*
idem probat ex Augustino, & Chrysoſtomo, Ioan. Arbore,
lib. 6. Theosoph. cap. 10. Sed si alter, qui infidelis est vitam com-
munē agere nolit absque diuini numinis contumelia, Chri-
sti fidem professus poterit alium coniugem accipere. quo
accepto, primum coniugium dissoluitur, nõ prius, secundum
Syluest. in *d. impedimento. 10.* Palud. in *4. sententiarum, distinct. 39. art.
2.* Florent. *3. part. tit. 1. cap. 6.* & Thom. in *d. q. 1. artic. 5.* Ex quibus
est intelligendus text. in *cap. quanto de diuort.* vbi ab Innocent.
III. exponitur, ex duobus infidelibus, alterum, qui Chri-
sti fidem profiteretur, posse alium coniugem accipere, si in-
fidelis nolit cum eo vitam agere, sine Saluatoris iniuria.
Quod autoritate Pauli suadetur, *1. ad Corinth. cap. 7.* dicentis,
Quod si infidelis discedit, discedat: vbi Caietan. fatetur,
ita Pauli verba intelligi, frequentissima Doct. interpreta-
tione, & ab Ecclesia hanc assertionem receptam esse; quæ tamen
ei non omnino placeat humilimodi sensus. Cui tamen ac-
cedit Roffensis *lib. de sacerdot. cap. 12.* Non habet, inquit, ma-
trimonium plenam & absolutam perfectionem.

vtique Christianismum accēperit: neque etiam plenam
indissolubilitatem, quia liberum facit Paulus, si altera pars
incredula disceserit odio Christi; vt discedat altera: & hoc
diuortium sit auctore Deo, si partis alterius fides pericli-
taretur, & ex consequenti non separat homo, quod Deus
coniungit. Hæc Roffensis. J.

Ex his perspicuum erit, quandoq; etiam quoad vinculum
matrimonij dirimi, quod omnino casu contingit. Sed tamen
alio casu dirimuntur, ex religionis scilicet profusione, nõ
dum secuta copula, *cap. 2. de conuers. coniug. cap. ex publico. eodem ti-
tulo.* Quia in re est obseruandum, in *d. c. 2. ex proposito*, & se-
rio, ingressum monasterij, & fugam sæculi ad hanc matri-
monij dissolutionē ab Ecclesia exigi. Neque quidquā obe-
rit ratio quædam, quæ colligi solet ex *cap. vltim. qui clerici. vel re-
uerent.* Nam ea decisio ad voti solennitatem pertinet, & ad ea,
quæ ei postunt iure legitimo accedere. Scire tamen conue-
nit, hoc matrimonij diuortium ex diuina auctoritate fieri,
non humana. Sic enim intelligenda est regula illa: *Quos Deus
coniunxit, homo non separat.* Quod significare videtur text. in *d. c. ex
publico. diees. hoc deduci à sacri eloquij interpretatione, op-
timus text. in d. c. 2. in verb. sanctus. adiuncta gl. ibi.* Ex quo idem
sentit Abb. in *d. cap. ex publico in fin. exemplo etiam sanctorum
Patrū* apparet, *cap. scribit. 27. questione 2.* Quod docuisse viden-
tur Scotus in *4. sentent. distinct. 31.* & S. Bonauentura *distinct. 27.
art. 2. q. 1.* Quin & ipse Iummus Iesus Ioannem Euangelistâ
à nuptiis ad castitatis professionem vocauit, testibus Hier-
onymo in prologo Euangelij Ioannis, & in prologo Apo-
calypsis, & Augustino in prologo operum in Ioannē. Qui-
bus hoc probare conatur Natalis Beda in censura erroris
Fabri super Euangelium Ioannis. Eandem sententiâ profi-
tentur Palud. in *4. sentent. distinct. 27. q. 2. ad fin.* & Ioan. Maor. *lib.
quest. 2. col. 2.* & Jacob. Almain. de potest. *eccl. cap. 15.* & tandē
credendum est Ecclesiæ in sacri Euangelij t interpretatione
ne. Et omnino obseruandum, hanc matrimonij solutionē
nulla alia auctoritate, quam diuina, quæ ex traditione con-
stet, potuisse fieri: quod post huius operis tertiâ editionem
docet Melchior Cano, *lib. de locis Theologicis 3. cap. 4.* probat &
Claudius Spencaus *lib. 5. de cominentia. cap. 4.* [Itē prius videtur
docuisse Scotus in *4. distinct. 21.* & S. Bonauentura, *distinct. 27.
art. 2. quest. 1.*]

Ex quo consequitur, non ex humano iure, sed tamen ex ipsa
rei natura & conditione votum solenne matrimonij dis-
soluere, non ita simplex, quia votum solenne est traditio
realis: simplex verò ipsa promissio, quod docet Thom. in *4.
sentent. dist. 38. q. 1. artic. 2. ad tertium.* & post eum Ricardus *art. 7.
quest. 2.* Dominicus Soto *quest. 2. artic. 1.* & 2. idem Soto de *infin.
& iur. lib. 8. quest. 2. artic. 5.* post eundem S. Thom. *2. 2. quest. 88.
artic. 7.* Sic etiam sponsalia ipsa à Matrimonio distinguun-
tur. Quamuis euidem voto simplici ex sola promissione
quis obligetur: hæc tamen promissio ad effectum non de-
ducitur, donec datio succedat: datio verò fieri nequit, nisi
quis recipiat. Ecclesia tandē constituit modum recipien-
di, & formam, quia traditio; & sic votū solenne fiet. Quæ
ratione posse credi, votū solenne ab Ecclesia (quoad mo-
dum & formam solennis traditionis) inducendum fuisse: sicut
explicat Palud. in *distinct. 38. quest. 2. versicul. septimo.* Sic tamen
est intelligendus text. in *cap. 1. de voto. in 6.* quo probari vide-
tur, votum solenne à simplici ex humana constitutione di-
stingui, quamuis Caietanus ex illo textu dixerit, *2. 2. q. 88. art.
7.* votum solenne ex iure humano differre à simplici. Ex
quibus concludi potest, matrimonium carnali copula con-
summatum, non dissolui per votum solenne, cum in illo
matrimonio iam fuerit præmissa realis traditio *cap. cum socie-
tas. 27. q. 2.* Ante copulam tamen dirimitur fortiori actu, nē-
pe professione solenni castitatis. & sic traditione reali ad
spiritualia subsequuta. Hoc ipsum est notandum ex Thom.
in *4. sentent. distinct. 27. quest. 2. ad fin.* & ibi Palud. *quest. 3. Thom.
dist. 38. quest. 1.* Fortun. in *c. 1. de pati. nu. 15.* & Ambros. Cather.
lib. 6. contra Caiet. cap. 3.

Hic verò aliqua notanda sunt, quæ ad hanc materiâ spec-
tant. Primum, matrimonij carnali copula non consum-
matum minime dirimi per sacri ordinis susceptionem, *tex-
t. in extr. auag. Antiqu. Iom. 22. tit. de voto. gloss. com. recepta in c. unico de
voto. lib. 6.* Imo nec dissoluitur hoc matrimonium ratum, nõ
consummatum per Episcopalem dignitatē quod probare
videtur text. vbi Anton. hoc notat in *cap. ex parte. in 2. conuers.
coniug. Ioan. Andr. in d. cap. vno. Aret. conf. 59. colum. 2.* Palud. in *4.
sentent. distinct. 27. q. 2. ad 2. Florent. 3. part. tit. 1. c. 21. §. 3.* Quorum

opinionem sequimur contra Host. in summa. tit. de conuers. con-
ing. colum. 4. & 5. & Ioan. Lupi Segobiensem in tract. de matrim.

[Exat & Canon sextæ Synodi q8. qui hac in re questionem
quandam diffinire videtur, his planè verbis: Vxor eius, qui
Episcopalem dignitatem promotus est, cõmuni viri cõ-
ad Episcopum separata, postquã in Episcopum ordinatus est, ac
sentu prius separata, postquã in Episcopum ordinatus est, ac
consecratus, monasterium ingrediatur, procul ab Episcopi
habitatione extractu, & Episcopi prouidentia fruatur, quod
si digna fuerit, etiam ad Diaconatus dignitatem promoue-
bitur. Hec Canon. Quo in loco Theodorus Balsamon scri-
bit, necessariu esse communẽ consensum vtriusque coniu-
gis, vt electio valeat: & ad hunc effectũ matrimoniũ sepa-
retur, quantum ad cohabitacionẽ: alioqui electio erit irrita, &
retur, quantum ad cohabitacionẽ: alioqui electio erit irrita, &
vir cum vxore, quã nõ consensit, cohabitare cogẽdus erit.
Addit tandem Theodoretus rationem: cum possit alter
ex coniugibus religionẽ altero inuito profiteri, & inquit,
quia si vnus ex coniugibus religionem profiteatur, alter
poterit matrimonium contrahere, si alter ex coniugibus
cõsecratur Episcopus: ipsa mulier nõ potest alteri viro nu-
bere: atq; ideo fieret ei magna iniuria, si ipsa inuita & nõle-
te cõsecratur, aut promoueretur eius maritus in Episco-
pũ. Quod si hic author intellexit, vt par est, discrimen illud
ante consummationẽ matrimoniij per copulã plane asseuerat,
matrimoniu nondũ copula consummatu, minime dis-
solui per dignitatẽ Episcopalem, quoad vinculu: quamuis
per professionem religionis omnino dirimatur. Sed cũ Ca-
non ipse, ni fallor, loquatur etiã de matrimonio cõsummato
per copulã, facilis erit ratio: siquidem matrimoniu cõsum-
matu nec per religionis professionem dirimitur. Vnde
post consummationẽ matrimoniij nulla est differentia, cum
vtrõq; casu requiratur cõsensus vtriusq; coniugis: nec tũc
matrimoniu quoad vinculu dissoluitur, sed quoad cohabi-
tacionẽ. Vnde licet Theodorus recte senserit, matrimoniu
nondũ copula consummatu, minime dissolui per Episco-
patus dignitatẽ: nõ tamen intellexit exacte Canonẽ ipsum,
qui etiam de matrimonio copula consummato est omnino
intelligendus. Optime tamen respondit idem Balsamon,
vxorem Episcopi electi, qui ex ea causa consensit matrimo-
nij separationẽ, cogendã esse in monasterio religionẽ omni-
nino profiteri post ipsius Episcopi consecrationẽ. Ceterum
Alex. III. in c. sane de conuers. coniug. respondit, non esse quen-
quam promouendum ad Episcopatum, nisi eius vxor prius
professa continentiam, sacrum velamen, & religiosam ve-
stem assumat, vitamque monasticam agat.]

Item & illud notandum est, satis esse ne matrimonium
professione religionis dirimatur, sponfam à viro cognitam
esse, etiam vi. Host. in d. tit. de conuers. coniug. §. vtrum. versic. quid
si virgo. Palud. in 4. sentent. dist. 28. q. 3. col. 4. Florent. 3. part. tit. 6.
c. 21. §. 1. Bal. in c. penult. de probat. col. fin. & Egidius de Gindel-
bertis in q. 3. post disputacionem Pauli de Eleaz. ar. & Durand. in 4. sen-
tent. dist. 27. q. 2. quamuis contrarium teneat Ang. in l. 1. §. re-
monet. ff. de postulan. & Hipp. in l. 1. §. prater ea. ff. de quest. nu. 15: Nec
erit puniendus sponfus, qui per vim sponfam de presenti
cognouerit, & rapuerit, nisi sponfam hanc prameditantẽ,
atque tractantem ingressum religionis, fraude & dolo per
vim cognouerit, Bald. col. fin. Salic. num. 9. in l. vnica. C. de rapt. vir-
gin. Anan. in c. fin. col. penult. de raptor. Quo quidẽ casu adhuc opi-
nõ nõ esse locum poenã illius l. vnica. sed hic erit mitiori poe-
na arbitrio iudicis puniendus ex his, quã in d. l. vnica. notat
Hippol. col. penult. Illa enim lex in sponfa de futuro loquitur.
quod patet ex præmissis in cap. 1. huius operis. & fatentur Doct.
ibi. atque ita illam l. interpretatur Regia l. 3. tit. 20. part. 7. Imò
forsan dici posset, d. l. vnica. in sponfo etiam de futuro, non
debere ita stricte seruari, propter præcedentem tractatum
& promissionẽ matrimoniij contrahendi. Nam ex illa præ-
tia coniugalis consensus promissione temperandus est il-
lius legis rigor, consideratis cæteris ipsius actus contingẽ-
tis circumstantiis. argum. eorũ, quã notantur in d. cap. penult.
de raptor. Ex quibus etiam intelligendũ est, quod notat Imo.
Alex. Iaf. & Rip. in l. miles. §. qui iudicati. ff. de re iudic. dicentes,
maritum non esse puniendum, si vxorem iam ab eo cogni-
tam matrimonio cõsummato per vim rapiat, & cognoscat
carnaliter: prius tamen quam matrimoniũ consummetur,
puniendum esse sponsum, si propriam sponfam ver vim rap-
uerit. Nec enim ita indistincte id procedit, sed secundum
præmissa erit intelligendum.

Rursus & aliud considerandum est Regia lege præmissa,
quã 52. est in Taurinis legibus: [l. 4. tit. 2. lib. 5. Recopilat.] qua
cauetur, donata ¶ ab sponfo sponse de presenti, ante solen-
nes nuptias pro parte dimidia ratione oculi sponse adquire-
si casu matrimoniũ non fuerit consummatum, quod antea
sancitũ fuerat in sponfis de futuro, in l. si ab sponfo. C. de dona. an-
te nupt. l. 3. tit. 11. part. 4. Et tamen si osculo præcedenti, per pro-
fessionẽ religionis, ab sponfa donatario factũ matrimoniũ
dirimatur, neque consummari possit, adhuc opinor apud
sponfam sic profitemtem religionem, vel apud monasteriu
manere dimidiam illam donatorum partem, religionis fa-
uore, ex Corn. consil. 228. 1. vol. qui ita respondet post Baptistã
de sancto Seuerino. idem Ioan. Lupi in d. l. 52. n. 3. licet ipse
in hac questione dubius sit in repet. rubr. de donat. inter vir. &
vxor. §. tertio. huic autẽ opinioni, quam probauimus, accedit
text. in cap. vltim. 19. q. 3. vbi decisum est, ingratitude, ex
qua poterat filius à parente ex hæredari, per professionem
religionis aboleri, quod Gratianus deduxit à Iustiniani No-
uella, cõstitutione 122. titul. de Ecclesiasticis diuersis capitulu: sicuti palã
est apud Græcas & Latinas Iustiniani Nouellas, quas Gre-
gorius Haloander magno Reipublica literariã commodo
typis excussit, vt non parum sit succensendum vulgata: au-
thenticorum editionis auctori: qui ita perperam para-
graphum illũ illius nouellæ cõstitutionis in Latinam linguã
traduxit: vt planè ipsius Iustiniani Cæsaris sensus omni-
no lateat: quod patet in auct. de sanctis Episcopis. §. nullam. qui qui-
dem titulus idẽ est cum eo, quẽ paulo ante ex Græcis no-
uellis citauimus. Vnde etiam aduersus Alcia. lib. 4. parerg. cap.
23. defenditur auctoritas Gratiani, quẽ & nos in c. Raynuius.
de testam. n. 20. à mendacij crimine liberum esse probauimus
ex auctoritate solius Constantini Harmenopoli: nec tamẽ
prædictam Iustiniani nouellam eo loco adduximus, (in
prima eius operis editione) quippe qui eius immemores fuimus, ex-
istimãtes, paragraphum ab Harmenopulo relatu, illius fuisse
nouellã, quã causã ingratitude comemorat: cum tamẽ
ipse Harmenopolus eum deduxerit ex d. cõstitutione 123. &
simul adiunxerit pluribus decisionibus, quas ex dicta no-
uella causas ingratitude tractante, referebat.

Sunt etiam ex nostratibus, qui ¶ coniugium ratu ex con-
sensu, nondum tamen ex copulã perfectum, existiment
Romani Pontificis dispensatione, etiam quoad vinculum
dissolui posse. Quorum primas obtinet gloss. in cap. ex publico.
de conuers. coniug. communiter approbata, vt ibi asserit Panormi-
tanus idem in d. disputacione r. col. 3. & Prepo. in cap. fin. de spon. duor.
in fin. Dec. consil. 112. Felin. in cap. que in ecclesiis. de consil. num.
20. Hieronym. Grat. consil. 1. numer. 31. 2. volum. & Ferdinand.
Loazes in tract. de matrimo. 2. dub. in 2. argum. pro parte affirma-
tiua. idem in tract. de nona conuers. pagan. col. 33. Nec desunt ex
Theologis, qui huic opinioni subscribat: siquidem Syluest.
in verb. diuortium. q. 4. eam sequitur, & descendit Caiet. in opere
27. qq. quest. 25. ex canone, Cum societas. 27. q. 2. cuius litera apud
Gratianum à quo Caiet. allumpfit, legitur: Cum ¶ societas
nuptialis ita est à principio instituta, vt præter commixtio-
nem sexuum, non habeant in se nuptie Christi, & Ecclesiæ
sacramentum. Ex quo text. damnat ipse Caiet. communem
Theologorum sententiam, qui post Magist. in 4. sent. dist. 26.
tenent, matrimonium etiam ante carnalem copulam signifi-
ficare coniunctionẽ Christi & Ecclesiæ atque ideo indi-
uiduum vinculum esse. Verba autem Leonis Papæ cuius est
caput illud, cum societas. aliter leguntur in ipsis epistolis. Ex-
tat enim inter epistolas Leonis Papæ primi eius epistol. 90.
ad Ruliticum Narbonensem, vbi cap. 4. 1. Tomo Conciliorum
ita legitur: Vnde eum societas nuptiarum ita ab initio cõ-
stituta sit, vt præter sexuum coniunctionem haberet in se
Christi & Ecclesiæ sacramentum; non dubium est, illam
mulierem non pertinere ad matrimonium; cum qua docetur,
non fuisse nuptiale mysterium. Hactenus Leo Papa.
(cuius sententia eisdem verbis extat apud Iuonem part. 8.
cap. 74. & Rabanum in lib. penitentium. cap. 8.) Sed ¶ si confide-
remus Gratiani disputacionem, quẽ illum sensum exigit, vt
matrimonium ante carnalem copulam minime significet
coniunctionem Christi & Ecclesiæ, vt etiam apparet ex
ipso cap. cum societas. & ex cap. non est dubium eadem causa, & quest.
Cuius litera extat apud Augustin. dicentem; Non est du-
bium, illam mulierem non pertinere ad matrimonium,
cum qua commixtio sexus non dicitur fuisse, fatendum
erit, elegantiorẽ multo esse ipsam orationem apud
de rebus epistolam, quam apud Gratianum; cum dictio,
R
Pra.

Præter, fit in prædictio textu pro dictione, *Vltra*, assumenda. Verum hæc non probant adhuc Caietani opinionem; quippe quæ sint intelligenda, quoad matrimonium representas coniunctionem Christi, & Ecclesie per carnis assumptionem: non tamen sequitur ex hoc, coniugium ante copulam non significare coniunctionem Christi & Ecclesie per charitatem & dilectionem: & sic coniunctionem Christi cum anima iusta, auctore Magist. in d. distinct. 26. quod & nos notauimus cap. 1. huius. 2. part. Ex quibus apparet, non omnino conuincere in prædicto dubio Caietan. probationem. Vnde tunc ac verior est cõmunis opinio Theologorum, quæ probat matrimonium ratum nondum secuta cõmixtione carnis: & sic non consummatum, minimè posse dissolui Romani Pontificis dispensatione. Cui opinioni potius, quam contrariæ patrocinator Panorm. in d. cap. ex publico. col. fin. quæ & Ioan. Lupi Segobien. sequitur in tract. de matrimo. nu. 30. & Iacob. Almain. de potest. eccl. c. 15. optimus text. in cap. vlt. de transactiõibus. atque esse hanc opinionem. apud Theologos communem. ipse Caietan. fatetur. idem assererat eandem opinionem contra Caietanum secutus Dominicus. Soto in 4. sentent. dist. 27. q. 1. art. 4. Quæ in re non possum non mirari Ambrosium Catharinũ, qui Caietani scripta satis acriter infestatur, in hac opinione Caietani subscripsisse. quod ex eo constat, lib. 6. contra Caietanũ. cap. 3. Hæc sanè in hac quæstione dixerim, vt si quando in praxim ea incidit, illud sit maxime obseruandum, non esse matrimonium ratum, copula tamen nondum consummatum summi Pontificis dispensatione & auctoritate, nisi ex grauissima causa, dirimendũ, quamuis etenim illa sit admittenda sententia, quæ huic dispensationi, & dispensandi potestati patrocinetur, mihi profecto satis dubia, non erit tuta, nec licita huiusmodi dispensatio, nisi ea maxima ex causa fiat. Nec me latet, Paulũ III. summum Ecclesie Pontificem, anno 1558. hac vsum fuisse dispensatione quibusdam ex causis, quas iustissimas esse, idẽ summus Ecclesie præsul existimauit. Idem paulõ ante Iulius III. fecerat in eodem matrimonio cum Ecclesie vniuersali præfideret. ipse verò non auderem à cõmuni Theolorum sententia discedere. Hinc proculdubio reprobanda est assertio Socini, conf. 28. t. vol. col. penult. dicentis, Papã posse dispensare, vt matrimoniu ratũ, & carnali copula consummatũ, dirimatur quoad vinculum. quem sequuntur Dec in cap. que in Ecclesiis, col. 5. de constitut. Hieronymus Grat. conf. 1. 2. vol. nu. 31. Sigismundus Lofredus consil. 50. nu. 41. quorũ opinioni optimo iure aduersantur Abb. in d. cap. ex publico. in fin. Bald. in cap. lator. de re iudic. Felin. in d. c. que in ecclesiis. n. 23. nulla enim causa constitui aut reddi potest, ex qua id, quod iure diuino ac naturali prohibitum est, Romanus Pontifex permittere valeat: tametsi legem diuinam & naturalem possit interpretari.

Verum his, quæ diximus, primũ illud obijciatur, quod Alexander III. in cap. licet. de spons. duorum. testatur aliquãdo à summis Pontificibus iudicatum fuisse, primum matrimonium nondum copula consummatũ dissolui per secundũ carnali cõmixtione perfectũ, & quod notat Hostiens. in cap. ex publico. de conuers. coniu. scribens, posse à sumo Pontifice lege lata statui, quod matrimoniu primum ante copulã dissoluatur per secundum copula consummatum. Sed hæc Hostiensis opinio mihi non placet, & iudicia illa summorũ Pontificũ non pertinent ad canonum vniuersalium institutionẽ, sed ad quarundam controuersiarũ & litũ diffinitionẽ, & ideo non sunt adducenda ad probationẽ alicuius opinionis, præsertim cum agitur de vinculo, quod ex iure naturali & diuino constare videtur: nec oberit huic responsioni l. vlt. c. de legibus. etenim illa constitutio est intelligenda, quando Princeps legislator, etiam occasione alicuius controuersie, quæ inter priuatos contingit, legem aliquam, eiusque sensũ explicat & interpretatur ea mente, vt illa interpretatio vim legis vniuersalis habeat: non autem erit illa decisio admittenda, si simpliciter ipse Rex, vel Imperator, aut Pontifex ius dicens, priuatis aliquam ferat sententiam, minimè constituens illius interpretationem generalẽ fore, nec expressim legis verba ita interpretatur, vt inde constet, voluisse Principem illam diffinitionem legis vim obtinere. His addo, verbum *Indicasse*, in d. c. licet. in eodem sensu accipi posse, quo verbum *Sentio*, aut *Opinor*: quod in hac specie tradit Melchior Canon lib. 6. de locis Theolog. cap. 8.

Illud etiã obijci solet, quod Gregorius III. Pontifex Maximus ad Bonifaciũ Episcopum scribens respondit, ne

posse maritos vxores legitime sibi coniunctas dimittere, & alias ducere, si ille ob aliquam infirmitatem aut egritudinem non poterant maritis debitum reddere. idque ex dispensatione quadã, eo quod gens illa nuper Christi fide suscepit, cap. quod proposuisti. 33. quæst. 7. apud Iuon. part. 8. cap. 78. apud quem legitur in illo responso, mulierem illam infirmitate correptam nusquã valuisse viro debitum reddere, & potest illa responso de matrimonio nondum copula consummato, optimè intelligi: imò est, vt videtur, sic intelligenda. sed vel illa ægritudo præcesserat matrimonio, & erat eius conditionis, vt secundum iura coniugij omnino impediret matrimonij consentum: idque ex eo præsumi poterit, quod Gregorius scribit, maritos ex ea causa dimittentes vxores, debere eis alimenta exhibere, easque vt forores habere quod cõuenit Lucij Rom. Pontif. responso, in cap. consulationi. de frigid. & cap. requisisti. 33. quæst. 1. quamuis ad hoc maritus cogi non possit, nisi sciens illud impedimentum subesse, nihilominus illam in vxorem duxerit aut illud Gregorij responsum pertinet potius ad quandam permissionem, quã ad approbationẽ: quod vix credi potest, si verba illius Epistolæ examinentur. denique si prædicta rationes lectori non satisfecerint, respondebo tandem, salua sedis Apostolicæ auctoritate, Gregorij responsum speciale fuisse, nec ad vniuersalẽ diffinitionẽ pertinere, atque summum illum Ecclesie pastorem aliquam rationem excogitasse, qua saluo semper indissolubili matrimonij vinculo, etiam ante copulã id potuisset fieri sibi persuaserit, quæ nos latet. atque ideo non est exquisitè de ea amplius disputandum. Leget tamen lector Syluest. verb. matrimonium. 8. §. 16. Dominicus. Sor. in 4. sentent. dist. 34. q. 1. art. 2. colum. vlt. Petrum Soto in instructione sacerdot. cap. de matrimonio lect. 5. Melchior. Cano, in d. lib. 6. cap. 8.

§. QUINTVS.

S V M M A R I A.

- 1 Sæuitia causa potest, quoad thorum, matrimonium separari.
- 2 Vxor verberata à marito, actionem in factum contra illum institueri potest.
- 3 Preparatio veneni ad conatum occidendi deducta, erit iusta causa diuortij.
- 4 Dos non amittitur ob adulterium, quod vxor à marito per sæuitiam expulsa commisit.
- 5 Mariti officium in vxorem notabile.
- 6 Furor alterius coniugis præbet diuortij causam.
- 7 Hæresis crimen quoad thorum potest coniugium separare.
- 8 Dos vxoris heretica cui sit aduiscanda, maritoni, an sit sol.
- 9 Sodomia crimen iustam causam præbet dissolutioni matrimonij, quoad thorum: atque ibi tractatur intellectus c. omnes causationes. 2. q. 7.
- 10 Sodomia vitium etiam cum fornicatione committitur: & tunc qualiter puniatur.
- 11 Fornicationis causa dimitti potest vxor, & de conuerso maritus.
- 12 Vxor notorie adultera, & ob id à marito expulsa, non restituitur ex interdicto, unde vi.
- 13 Spoliatus beneficio, an sit restituendus obiecto sibi notorio tituli defectu.
- 14 Spoliatus conjugali consortio, an sit statim danda restitutio, si opponatur notorium matrimonij impedimentum.
- 15 Maritus licet possit vxori notorie adulteræ negare conjugale debitum propria auctoritate: non tamen potest eam à domo expellere, absque sententia iudicis.
- 16 Restitutio non fit, in iis, que facta sunt iuris auctoritate.
- 17 Maritus propria auctoritate vxorem adulteram expellens à domo, non acquirit dotem vxoris.

Hactenus egimus de matrimonij solutione quoad vinculum ipsum coniugale: nunc verò illud agendũ erit, an matrimonium, manente vinculo, dirimi possit quoad mutuum cohabitationem. Quæ in re plures contingere possunt casus, quibus iure Pontificio ex legis diuinæ interpretatione deductis sit licita hæc separatio. Et primo scituã causa potest petere vxor separationem à marito, quoad cohabitationem, si maritus non reddat sufficientem cautionẽ de non offendenda vxore, cap. 1. vt lite non contest. cap. literas. de restit. spoliat. quem text. dicit esse singul. Abb. ibi idem & Præpos. in c. 1. de diuort. Ioan. Lupi in cap. per vestras. 3. notab. colum. penultim. de donat. inter vir. & vxor. Hippol. in l. fin. c. ad leg. Corneli. de sicar. colum. fin. explicat Alexand. consil. 78. in 5. volum. ad idem l. consensu. c. de repud. Nam & vxor acriter & iniquè à marito verberata, licet actione iniuriarũ agere contra maritum non possit, ne is infamis efficiatur: potest tamen agere actione in factum, vt maritus puniatur. Ioan. And. in addit. ad Specul. tit. de iniur. Alexand. in l. diuortio. §. si vir. 3. col. ff. solat. matr. notat & Catel. Cor. in plurim. memorabil. in verb. actio iniuriarum. & dictione vxor. Nec tantũ est consideranda in hac causa materia, sed & dicitur vxor. sed & timor futura est ad-

quando in iudicio constaret, spoliatum esse prædonem: tunc etenim restitutio omnino negari debet, secundum Innoc. & Imol. ibi & Corf. in *trakt. de excellentia Regis*, *quæst. 72*. Nec obicit Abb. interpretatio, dum illum textum intelligit: etiam si constet in iudicio, spoliatum esse prædonem: quia id locum habet in cæteris rebus, non tamen ecclesiasticis beneficijs, vt ibi not. Ioan. de Imo. fenfit optime Oldrad. *consil. 1.* quamvis & in cæteris rebus temporalibus, quarum restitutione spoliatus petit, sit restitutio deneganda, si cõstet notorie in iudicio; simul spoliantem in eis ius habere: ad spoliatum verò minime eas pertinere. ex eodem Imol. in *d. c. in literis*. post Anton. & Abb. ibi *col. 4. gloss. & communè*, in *d. c. ad decimas*. in quo non satis mihi placet Panorm. in *d. c. in literis numer. 28.* dicens, restitutionem beneficij ecclesiastici impediri, etiam in causa spoliationis, si confestim offerantur paratæ probationes defectus tituli in ipso petente restitutionem. citat textum in *d. c. literas*. quem ego intelligo, quando ex restitutione immineret mortale peccatum ipsi reo, ne quis à iudice cogatur mortale crimen committere: vt in causa matrimoniali. Vnde Anton. in *d. c. in literis*. constanter asseruit, restitutionem in beneficijs minime negandam, si notorius defectus non opponatur, etiam si in continentu, atque statim offerantur probationes paratæ.

His tamen, quæ de matrimonio diximus, obest insignis text. in *c. porro de diuort.* Ex quo gloss. in *c. ex conquestione de rest. pol. dicebat*, conjugem spoliatum restituendum esse ad conjugale consortium, etiam si opponatur exceptio consanguinitatis notoria. Cui obiectioni respondet Abb. in *d. cap. porro.* & Imol. in *d. c. ex conquestione*. atque Lanfranc. in *rubr. de caus. possess. & propriet. col. 5.* non esse in *c. porro.* statutum, restitutionem, data notoria consanguinitate, concedendam fore: sed id tantum prohiberi, ne maritus propria auctoritate vxorem à se expellat, etiam si notoria sit consanguinitas. Sed hoc non conuenit: quia maritus potest vxorem expellere propria auctoritate propter notoriam fornicationem, sicuti censet gloss. in *d. c. fin. de adulter.* quam modò probauimus. Hinc Iaf. in *d. §. nihil commune nu. 46.* nouiter, vt is existimat, conatur interpretari prædictum text. in *c. porro.* dicens, exceptionem notoriam non esse contra agentem ratione spoliationis, admittendâ, si concernat ipsam proprietatem: sed tunc demum verè obitare, quando concernit ipsam possessionem, vt in *c. significasti. cod. tit.* quod de exceptione fornicationis loquitur, quæ ipsam cohabitationem thori impedit: & sic possessionem coniugij. Verum si Iafon optime pensaret, quæ paulò ante tradidimus, apertè vidisset, etiam coniuctibus oculis, exceptionem notorij defectus in ipsa proprietate, obesse agenti interdico vnde vi, maxime in his iuribus. Nec Iafon fuit huius concordie primus auctor; siquidem & Præpos. in *summa. 3. q. 1.* ante ipsum Iaf. apertè ita prædicta iura intellexit. Quo fit, vt Abb. & Imol. ratio mihi potius ardeat, quoad ipsa mutua obsequia coniugalia; non enim absque iudicio Ecclesiæ debet quis vxorem ab eius consortio expellere, etiam ob notoriam consanguinitatē, seu notoriam fornicationē, licet possit conjugale debitum ei negare: quod etiam liceret propter occultum adulterium, vt docet Abb. in *c. fin. de adul. & in cap. ex parte. C. de spons. Thom. in 4. sent. dist. 35. art. 3.* & Palud. in *sentent. 4. dist. 27. q. 4. art. 2. & dist. 35. q. 1. art. 4.* Qua in re mihi displicet Abb. opinio, qui post gl. in *d. c. fin.* & alios, quos ipse allegat, asserit, ob notoriam fornicationē vxoris licere marito propria auctoritate expellere à domo vxorē. Nec enim constat ex iuribus ab eo adductis id licere; imò contrarium not. Ant. in *d. c. fi. & gl. in c. 1. 32. q. 1.* Nam & Thom. *6. art. 3.* scribit, maritum non posse sibi ius dicere, quoad separationem cohabitationis. & idem asserit Syluest. in *verb. diuortium. q. 8.* Potest autem opinio Abb. & gl. procedere, quando vel vxor esset in iudicio crimē cõfessa, vel publicè cum adultero cohabitaret. ex gl. in *d. c. 1. 32. q. 1.* Non tamen sequitur ex his, restitutionem omnino concedendam esse, data consanguinitate, vel fornicatione notoria, etiam si maritus temere, & absque iudicio Ecclesiæ, expellat vxorē à se. Nec dictis iuribus cõuenit alter Panorm. intellectus, dū fatetur, restitutionem faciendâ, quoad mutua obsequia: non tamen quoad carnalem copulâ, quia ex *cap. significasti.* constat, nec ad obsequia restituendū esse spoliatum coniugē, existente notorio iuris defectu, licet Fran. à Ripa in *d. §. nihil. num. 34.* ad hunc vltimum Abb. intellectū declinet. Hinc apparet, minime admittendū esse, quod notissimè Coraf. scripsit in *§. nihil commune nu. 10. & in lib. 2. Miscel.*

c. 2. dicens, etiam in matrimonio restituendum esse coniugem spoliatum; non obstante notoria consanguinitate, non enim licet tunc marito propria auctoritate vxorem à se abicere; denegandam tamen esse restitutionem, si notoria fornicatio opponatur: quia propter eam marito licet propria auctoritate vxorē expellere à domo, quo casu spoliatio fit iuris auctoritate, & ideo non datur restitutio. Hic etenim intellectus ex prædictis improbat. Quibus & illud addendū est, non esse vxori agenti ex spoliatione negandam restitutionem, etiam si maritus fornicationē obicit, & offerat eius probationes statim paratas. Quibus etenim tunc fiat restitutio, non subitipse maritus periculi mortalis peccati ex carnali coniunctione, vt superius docuimus ex Caetano. Tameñ Diuus Thom. in *4. sent. dist. 35. artic. 3.* tenet restitutionem in hoc casu negandam esse.

Cæterum etiam si maritus vxorem adulteram, nec tamen manifesti facinoris ream, propria auctoritate expulerit, dotem amittit vxor: & eam ex adulterio vxoris luatur maritus; agenti enim vxori ad dotem obicere poterit vir fornicationem ab ea ante expulsionem commissam quamuis Abb. in *c. plerumque de donat. inter vir. & vxor.* hoc intelligit, quando maritus ob notoriam fornicationem vxorem eiecisset: non tamen video, quoad dotem exceptione fornicationis defendendam congruam differentia rationem. Nam maritus excipiendo, fornicationem vxori obiciens, consequi debet dotem, & alia similia, vt notant Anan. in *d. c. intelleximus.* Præpos. in *c. significasti. in fin. de diuort.* & Paris. *conf. 4. vol. 4. col. vlt.*

§. SEXTVS.

De amissione lucrorum.

SUMMARI A.

- 1 Vxor etiam putatua propter adulterium dotem amittit.
- 2 Vxor propter adulterium perdit arras aique parapherna.
- 3 Oculum, alijq. tactus impudici in iudicium adulterij probationem dedit.
- 4 Fendum amittitur per oculum, quod vasallus per lasciuiam vxori domini dedit.
- 5 Impudica est, qua amplexibus & oculis aliorum delectatur.
- 6 Legatum amittitur impudicitia, si velictum sit sub conditione pudicitia.
- 7 Doy vxore adulterium committente, cui adiudicanda sit.
- 8 In accusatione citati adulterij, pariter indicantur vir & vxor.
- 9 Vxor accusare non potest maritum adulterij criminis, & qua remedia vxori, num. 10.
- 10 Lite etiam contestata vxor potest obicere viro, accusanti eam ciuilitate, & reptionem partis criminis.
- 11 Maritus an possit accusare vxorem de adulterio, si illius criminis confitenti carnaliter cognouerit.
- 12 Vir vnde dicitur.
- 13 Mulier vnde dicitur.
- 14 Index ecclesiasticus solus est competens in lite, super diuortio, etiam ratione adulterij tractanda.
- 15 Matrimonialis tractanda coram ecclesiastico.
- 16 Vidua stuprum admittens, an lucro nuptiali priuetur, & num. 18.
- 17 Hæredes mariti an possint accusare vxorem de adulterio?
- 18 Vidua stuprum committens, an pena adulterij punienda sit?
- 19 Intellectus ad h. vxor. vers. quamuis: ff. de adul.
- 20 Vxor vulgaris qua.
- 21 Vulgaris mulier qua.
- 22 Vidua stuprum committens amittit ex Regia lege dimidiam lucrorum partem.
- 23 Vxor à viro dimissa ex causa fornicationis, an possit vir aliam priore cõnente, vxorem accipere.
- 24 Viri & vxoris par ius quoad diuortium, cuiusque effectum.

Vxor vero adulterium committens dotem amittit, & ea viro lege adiudicatur, sententia iudicis secuta, text. in *l. plerumque de donat. inter vir. & vxor. consensu. C. de repud.* etiam si vxor sit putatua, non tantum vera gl. in *d. c. plerumque* quâ ibi ipse singul. scribit Abb. & eam sequuntur Henr. Collect. & alij communiter, vt ipse Abb. Anton. & Præpos. fatentur. idem asserit Bal. Nouel. in *trakt. de dote part. 1. §. hastenus. n. 26.* dicens, hanc opinionem communem, quam Bart probat in *l. si vxor. §. plane. ff. de adul. Paul. cons. 147. in 2. vol.* & probatur Regia l. 81. *Taur. l. 4. tit. 20. lib. 8. Recopil.* licet gloss. in *d. l. consensu.* contrarium teneat, quam putat esse singul. Barb. in *c. 1. vlt. lit. non comest. num. 63.* eam secutus propter text. egregium in *d. l. si. vxor. vers. sed si ea.* quo text. vxorem putatiam maritus iure extranei accusat non iure mariti: igitur non consequitur dotem. Hæc tamen argumentatio non satis applaudit; quia est iure extranei accusat, quia maritus est, dotem sibi vendicat ex *num.*